

RAZVOJ LIČNIH I PORODIČNIH VRIJEDNOSTI I UTICAJ NA DEMOKRATIZACIJU DRUŠTVA

Dr Dragan Bašić⁵¹
Fakultet političkih nauka
Univerzitet u Banjoj Luci

Mr Slavica Bašić⁵²
OO Crvenog krsta Laktaši

Apstrakt: *Porodica je ključni segment svakog društva i svojim kvalitetom opredjeljuje u velikoj mjeri i kvalitet društvene zajednice po svim njegovim aspektima i u cjelini. Svojim sinergijskim efektom, kvalitetna porodica obogaćuje društvo kako sa humanističkog, ekonomskog, ali i političkog aspekta. Danas, u osnovi savremenog društva je težnja ka demokratizaciji u čijom diskusu je čovjek i njegova prava implementirana kroz entitet porodice i njena demokratska prava kroz entitet šire zajednice. U ovoj prirodno definisanoj uzročno-posljedičnoj vezi porodice i društva postavlja se problemsko pitanje u kojoj mjeri viši nivo kvaliteta ličnih i porodičnih vrijednosti može doprinijeti većoj demokratizaciji društva u cjelini. U radu se postavlja glavna hipoteza da „podizanje ličnih i porodičnih vrijednosti u lokalnoj zajednici značajno može uticati na nivo demokratizacije u društvu“. Dostizanje višeg stepena demokratizacije društva uslovljen je, između ostalog, i njegovim ekonomskim, političkim i društvenim razvojem što eksplicitno utiče i na razvoj porodice u društvu po svim aspektima njene vrijednosti. Ovaj neraskidivi spoj razvoja porodice kroz razvoj društva i obrnuto, ključni je intermedijar dostizanja nivoa demokratizacije na viši, kvalitetniji nivo.*

Ključne riječi: *Porodica, porodične vrijednosti, demokratizacija društva, demokratska politička kultura, tranzicija.*

Uvodna razmatranja i problem istraživanja

Porodica predstavlja ključnu komponentu svake društvene zajednice i značajan je činilac njenog rasta i razvoja. Jedan od ključnih ciljeva tranzicije zemalja u razvoju jeste demokratizacija društva koja svoj pravi smisao ne može imati ukoliko je ne prati osavremenjavanje i razvoj porodice i njenih vrijednosti kao ključne komponente savremenog društva.

U radu se postavlja logično problemsko pitanje da li i u kojoj mjeri porast u kvalitetu porodičnih vrijednosti doprinosi većoj demokratizaciji društva u cjelini. Stoga se postavlja sljedeći hipotetički okvir da „podizanje ličnih i porodičnih vrijednosti u lokalnoj zajednici značajno može uticati na viši nivo demokratizacije u društvu“.

⁵¹ basicdragan@gmail.com

⁵² slavica.basic@yahoo.com

Brojna istraživanja tretiraju problematiku savremene porodice sa aspekta njenog značaja i uticaja na razvoj društva u cjelini.

J. Vukoje obilježja savremene porodice sa društvenog aspekta sagledava na sljedeći način (Vukoje, 2012). Sa ekonomskog stanovišta savremena porodica predstavlja porodičnu grupu koja ne posjeduje vlastita sredstva za proizvodnju nego radi tuđim sredstvima i za drugog (radničko-službenička porodica). Posmatrano sa istorijsko-sociološkog stanovišta prema Vukoju, porodicu čini jedna etapa sa svojim razvojnim putem. Pravno posmatranje savremeno porodice zasnovano je na karakteristikama kao što su pravna jednakost supružnika i pravna zaštita porodice kao cjeline i zaštiti njenih članova. Sociološko-političko stanovište posmatra savremenu porodicu kao visoko zaštićenu porodicu i to sa aspekta socijalnog i zdravstvenog osiguranja i socijalne zaštite u svim segmentima.

Prema V. Cvetković i M. Filipović porodica predstavlja ambijent u kojem većina ljudi provodi značajan dio prvih godina svog života – vrijeme kada čovek odrasta, psihološki se razvija i usvaja raznovrsne vrijednosti, načine i oblike ponašanja. (Cvetković i Filipović, 2017)

A. Bulatović analizira savremene porodice u našem vremenu i zaključuje da je u uslovima „čudne disharmonije u odnosima individue sa širom zajednicom i društvom“ gdje vlada osećanje izgubljenosti, usamljenosti i konfuznosti ličnog identiteta, radi ponovnog uspostavljanja osećanja sigurnosti i pripadnosti, dostojanstva i vrijednosti, svaka osoba upućena nazad na svoju porodicu. (Bulatović, 2012).

Negativni trend razvoja savremenog društva je proces raslojavanja porodice i pad u demografskoj strukturi stanovništva. Pored trenda otuđenosti, smanjuje se brojnost članova porodica što može značajno uticati na razvoj društva u cjelini.

Slika 1. Prirodno kretanje stanovništva u Bosni i Hercegovini u 2017. i 2018. godini

Grafikon: prirodno kretanje stanovništva Bosne i Hercegovine u 2017. i 2018. godini
Graph: natural population change of Bosnia and Herzegovina in 2017 and 2018

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. Dostupno na http://www.bhas.ba/saopštenja/2018/DEM_01_2018_Q3_0_BS.pdf

Prema podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine za 2018. godinu u Bosni i Hercegovini je drastično povećan broj razvoda i evidentan je pad broja živorođenih beba, što je rezultiralo negativnim prirodnim priraštajem za 7.750.

I bosanskohercegovačka porodica je u svom razvoju nesumnjivo u procesu tranzicije od tradicionalne do savremene. Rodna emancipacija i težnja za ravnopravnošću i autoritetom bosanskohercegovačke žene produbljuje njenu primarnu funkciju supruge, majke i domaćice, te svojim zaposlenjem izvan porodice postaje njenim hraniteljem zajedno sa svojim supružnikom. „Žena je postala značajna nositeljica ekonomske stabilnosti u porodici, što zahtjeva preraspodjelu odgovornosti i obaveza.“ (Latić, 2018). A. Latić u svom radu takođe zaključuje da je u okolnostima slabljenja patrijarhalne strukture porodice došlo do „promjene načina funkcioniranja porodičnih sistema, smanjenja porodične kohezije i povećanja stepena individualizacije članova, te promjene načina obavljanja roditeljskih uloga“.

Demokratizacija društva i rast porodičnih vrijednosti

U svojoj knjizi “Demokratija” R. Radonjić naglašava najstarije, najčešće i najjednostavnije određenje pojma demokratije kroz Linkolnovo stanovište da je to “government of the people, by the people, for the people” (vladavina naroda, od naroda, za narod). (Radonjić, 2015: 17)

Među najznačajnijim pretpostavkama za razvoj demokratije, odnosno demokratizaciju društva koje Radonjić akcentira kao što su pluralizam svojine, stvaranje građanskog (civilnog) društva, pravna regulisanost i institucionalna zaštićenost ljudskih prava i sloboda, odgovarajući nivo ekonomske razvijenosti, internacionalizacija politike i međunarodni ambijent, nalaze se i pretpostavke koje u svojoj osnovi imaju konceptualno promišljanje porodice i njenih vrijednosti kao što su kulturno-duhovna i etička svojstva građana i optimizam, hrabrost i vjera u sebe i druge.

“Osnovna odlika demokratije je da narod, odnosno građani učestvuju u političkom odlučivanju i daju legitimitet vlasti koja je odgovorna pred svojim biračima.” (Krivokapić, 2016).

Kulturno-duhovni i etički razvoj pojedinca kroz porodični i opšte društveni ambijent jedino je i moguć kroz slobodu pojedinca, koja je u osnovi demokratizacije društva. Očuvanje kulturnih, duhovnih i etičkih vrijednosti porodica eksplicitno doprinosi većem stepenu demokratizacije društva. D. M. Đorđić naglašava da se “kulturna raznolikost može štiti i promovirati samo ukoliko su zagarantovani ljudska prava i osnovne slobode kao što su sloboda izražavanja, informisanja i razmjene informacija, kao i mogućnost pojedinaca/ki da biraju kulturni izraz.” (Đorđić, 2019) Znači, preduslov slobodnog očuvanja i razvoja kulturne raznolikosti pojedinca je demokratizacija društva.

Drugo, *lični i porodični mir pojedinca, sloboda ličnosti kroz hrabrost, vjeru u sebe i druge*, vraća povjerenje i optimizam u ljude od porodičnog jezgra, preko lokalnih zajednica do širih društvenih struktura. Dakle, eliminacija otuđenja pojedinca kroz promociju ličnih i porodičnih sloboda nesumnjivo diže demokratizaciju društva na jedan viši nivo. Razotuđenje pojedinca od vlasti omogućava oslobađanje njihovih humanih i racionalnih kvaliteta i vrijednosti što je u funkciji održivog razvoja i dalje demokratizacije društva.

Naravno, ne treba zanemariti vrlo bitan aspekt u demokratizaciji društva, a to je odgovarajući nivo ekonomske razvijenosti društva u čijoj osnovi je svakako *ekonomsko osnaživanje pojedinca, odnosno egzistencijalno osnaživanje porodica*. Lokalne zajednice mogu kroz ekonomsko osnaživanje porodica, a kroz svoje razvojne programe podrške (npr. obezbjeđivanje plastenika, repromaterijala za poljoprivrenu proizvodnju i pčelarstvo, nabavka poljoprivredne mehanizacije i opreme, stručna i tehnička pomoć, odgovarajuća obuka i mentorstvo) značajno smanjiti otuđenost svih nivoa vlasti od građanina, pojednca i porodice kao ključne ćelije jednog društva. Time se značajno doprinosi razvoju i daljoj demokratizaciji društva.

Prema podacima CARE International Balkans “više od 150 nezaposlenih žena je kroz projekat „Ekonomsko osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini 2014-2017“ steklo znanja, vještine i inicijalna sredstva da osiguraju svoju ekonomsku stabilnost. Danas su one uspješne poduzetnice i najčešće jedine hraniteljice porodica”.⁵³ Prema definisanom Strateškom okviru za Bosnu i Hercegovinu Direkcije za ekonomsko planiranje pri Savjetu ministara Bosne i Hercegovine, a koji je strukturiran po ugledu na Strategiju Evropske Unije 2020, te Strategiju Jugoistočna Evropa 2020, predviđeno je sljedeće⁵⁴:

“*Integrirani rast* kroz promociju regionalne trgovine i uzajamnog investiranja te razvoja nediskriminativnih i transparentnih trgovinskih politika;

Pametni rast predstavlja inovacije, digitalizaciju i mobilnost mladih ljudi, kao i opredjeljenje da budemo konkurentni na osnovu kvaliteta, a ne na osnovu cijene radne snage;

Održivi rast se fokusira na balansiran regionalni razvoj i poboljšanu efikasnost i održivost upravljanja prirodnim resursima, kao podršku za povećanu samoodrživost ekonomije i društva i stvaranje poboljšanih uslova za lokalni razvoj i zapošljavanje;

Inkluzivni rast je u funkciji povećanja zaposlenosti, razvoja vještina, inkluzivnog učešća na tržištu radne snage, inkluzivnog i kvalitetnog zdravlja i smanjenja siromaštva;

Upravljanje u funkciji rasta podrazumjeva povećanje kapaciteta administracije za primjenu principa dobrog upravljanja na svim nivoima vlasti, jačanje vladavine prava i suzbijanje korupcije u cijju stvaranja poslovnog ambijenta i pružanja javnih usluga neophodnih za ekonomski i društveni razvoj.”

Posebno je bitno akcentirati orijentisanost Bosne i Hercegovine na put demokratskog razvoja društva, između ostalog na inkluzivni rast sa ciljem povećanja mogućnosti za zapošljavanje svih društvenih grupa, povećanje inkluzivnosti u obrazovanju posebno kroz cjeloživotno učenje, razvoj vještina i građansku kulturu, smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti, te unapređenje zdravstvene zaštite. Evidentno je da je akcenat u društvenom rastu Bosne i Hercegovine stavljen na podizanje lične i porodične vrijednosti građana na jedan viši nivo. Lociran je značaj porodičnih vrijednosti i orijentisanost na podizanje kvaliteta bosanskohercegovačke porodice kroz njeno ekonomsko osnaživanje, kvalitetno obrazovanje, te socijalno i zdravstveno osiguranje.

Politička kultura pojedinaca u jednom društvu može se smatrati dijelom individualnih i porodičnih vrijednosti koji utiču na demokratizaciju jednog društva. Nerazvijenost političke kulture pojedinaca, individualno i u porodici, povećava mogućnost manipulacija, narušava vladavinu prava i demokratizaciju društva, čini društvo manje uređenim. Razvojem političke kulture kod članova društva razvija se svijest o ulozi pojedinca u funkcionisanju sistema, te svijest o ulozi i odgovornosti države u obezbjeđenju uslova neophodnih za život pojedinca i funkcionisanje porodica. Razvijenost političke kulture se mjeri, između ostalog, i sposobnošću članova društva da prepoznaju i demokratski odgovore na neodgovornost nosilaca javnih funkcija i netransparentnost donošenja odluka koje su u interesu svih članova društva.

Prema Čupiću “politička kultura je, kao dio opšte kulture, unošenje reda u politički život, odnosno u javno polje. Političku kulturu čine vrijednosti, uvjerenja, ubjeđenja, stavovi, simboli, stilovi i obrasci političkog djelovanja i ponašanja pojedinca i društva. Ona presudno utiče na izbor ciljeva i pravaca po kojima se pojedinci, društvo i država kreću i razvijaju. Od nivoa razvijenosti političke kulture zavisi uređenost političkog poretka“ (Čupić, 2009: 339). Ukoliko je politička kultura demokratska, odnosno „razvijena“ ona predstavlja povoljan okvir i preduslov za manje-više stabilno funkcionisanje savremene, višestranačke kompetitivne demokratije. Ukoliko, međutim, postojeća politička kultura sadrži u znatnoj mjeri elemente

⁵³ CARE International Balkans. Dostupno na <http://care-balkan.org/dok/1509359949.pdf>

⁵⁴ Direkcija za ekonomsko planiranje. *Strateški okvir za Bosnu i Hercegovinu*. Dostupno na <http://www.dep.gov.ba/naslovna/DEP%20Strateski%20okvir%20za%20BiH.pdf>

tradicionalizma, autoritarizma, nacionalizma, populizma ili dogmatizma i sl., bilo kakav pokušaj izgradnje demokratskog sistema, završiče sigurnim neuspjehom (Stevanović, 2004: 295).

Razvijenost političke kulture je problem sa kojim se najčešće suočavaju zemlje u procesu transformacije. Prema najnovijem indeksu demokratije za 2019. godinu (koji se računa od 2006. godine) koji je objavio je britanski list "Economist", demokratija u Bosni i Hercegovini se, između 167 analiziranih država, nalazi na 102. mjestu u svijetu. Bosna i Hercegovina se nalazi u kategoriji hibridnih režima⁵⁵, a sa njom su na toj listi Sjeverna Makedonija na 77. mjestu, Albanija na 79. mjestu, te Crna Gora na 84. mjestu.⁵⁶

Primjenjena metoda istraživanja

Empirijsku osnovu istraživanja čine podaci dobiveni pomoću polustrukturiranog otvorenog intervjua i analizom pregleda dosadašnjih istraživanja na temu uticaja individualnih vrijednosti kroz porodicu na demokratizaciju društva. U istraživanju se polazi od uopštenih pretpostavki formulisanih na osnovu rezultata ranijih istraživanja i teorijskih razmatranja, a rezultati istraživanja se upotpunjuju empirijskim istraživanjem ocjene nivoa političke kulture građana u Bosni i Hercegovini sa ciljem ocjene uticaja na nivo demokratizacije društva.

Empirijskim istraživanjem obuhvaćen je uzorak od ukupno 416 ispitanika, 261 iz državne uprave i 155 iz javnog sektora Bosne i Hercegovine.

Izlaganje postignutih rezultata

Provedenim istraživanjem je analiziran nivo političke kulture i parlamentarne demokratije i demokratskog upravljanja u Bosni i Hercegovini na nivou državne uprave i javnog sektora.

Analizirana je ocjena državne uprave u Bosni i Hercegovini sa aspekta višepartijske parlamentarne demokratije i demokratskog upravljanja. Od ukupnog broja ispitanih 16% se složilo da državna uprava u Bosni i Hercegovini uglavnom nije zasnovana na višepartijskoj parlamentarnoj demokratiji i demokratskom upravljanju, 16% da je u potpunosti zasnovana, a 23% ispitanih je odgovorilo da niti je zasnovana niti nije zasnovana na parlamentarnoj demokratiji i demokratskom upravljanju. 38% ispitanih je izjavilo da je državna uprava u Bosni i Hercegovini uglavnom zasnovana na višepartijskoj parlamentarnoj demokratiji i demokratskom upravljanju.

Mišljenje ispitanika u pogledu zastupljenosti demokratske političke kulture sa aspekta državne uprave u Bosni i Hercegovini su takođe podijeljena. 27% ispitanih smatra da je demokratska politička kultura uglavnom nezastupljena u političkom ambijentu Bosne i Hercegovine, 33% da niti je zastupljena, niti nije, a 23% ispitanih je saglasno da je demokratska politička kultura pretežno zastupljena.

Kada je u pitanju javni sektor u Bosni i Hercegovini i zastupljenost višepartijske parlamentarne demokratije i demokratskog upravljanja ispitanici su uglavnom odgovorili na sljedeći način. 28% ispitanih se složilo da u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini višepartijska parlamentarna demokratija i demokratsko upravljanje uglavnom nisu zastupljeni, 11% ispitanih da su u potpunosti zastupljeni, a 20%

⁵⁵ Za izračunavanje indeksa demokratije uzima se pet ključnih pokazatelja koji ukazuju na stanje demokratija u državama: izborni proces, transparentnost vlasti, učešće u političkom životu, politička kultura, kultura i nivo građanskih sloboda. Države se dijele u četiri kategorije, prema tipu režima: potpuna demokratija, nepotpuna demokratija, hibridni režim i autoritarni režim.

⁵⁶ Economist. *Po indeksu demokratija BiH na 102. mjestu među 167 zemalja*. Dostupno na <https://vijesti.ba/clanak/476613/po-indeksu-demokratija-bih-na-102-mjestu-medju-167-zemalja>

ispitanih je odgovorilo da niti su zastupljeni niti nisu. 32% ispitanih je izjavilo da je javni sektor u Bosni i Hercegovini uglavnom zasnovan na višepartijskoj parlamentarnoj demokratiji i demokratskom upravljanju.

Mišljenje ispitanika u pogledu zastupljenosti demokratske političke kulture u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini je kako slijedi. 30% ispitanih smatra da je uglavnom nezastupljena, 25% da niti je zastupljena, niti nije, a 23% ispitanih je saglasno da je demokratska politička kultura pretežno zastupljena u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini.

Diskusija

Istraživanje je pokazalo da su zastupljenost demokratske političke kulture i poštivanje principa civilnog društva u Bosni i Hercegovini nedovoljni. Ocjena višepartijske parlamentarne demokratije i demokratskog upravljanja u državnoj upravi i javnom sektoru u Bosni i Hercegovini je pretežno zadovoljavajuća.

Stav ispitanika u pogledu zastupljenosti demokratske političke kulture u državnoj upravi i javnom sektoru u Bosni i Hercegovini je uglavnom neujednačen, što se može objasniti njihovom nedovoljnom upućenošću o demokratskoj političkoj kulturi, a samim tim i nedovoljnom zastupljenošću u javnoj upravi.

Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da u Bosni i Hercegovini demokratska politička kultura i kao sastavni dio individualnih vrijednosti nije dovoljno razvijena na način da može doprinijeti daljoj demokratizaciji društva. Ovakav stepen razvijenosti individualnih sloboda i demokratske političke kulture građana i njihovih porodica minimizira uticaj njihovih ekonomskih, socijalnih, društvenih i drugih interesa na kvalitet donešenih odluka, povećava mogućnost manipulacija i narušava vladavinu prava.

Opredjeljenje za demokratsko upravno područje upravo znači opredjeljenje za vladavinu prava, koncept civilnog društva, participaciju građana i razvijanje demokratske političke kulture, odnosno za demokratsku konsolidaciju ka modernom demokratskom društvu.

Zaključna razmatranja

Demokratizacija društva se temelji na pluralizmu vlasništva, građanskom (civilnom) društvu, pravnoj regulisanosti i institucionalnoj zaštićenosti ljudskih prava i sloboda, na adekvatnom nivou ekonomske razvijenosti, internacionalizaciji politike i međunarodnog ambijenta, te društvenom, kulturno-duhovnom i etičkom razvoju pojedinca individualno i kroz različite oblike zajednice.

Uvažavajući mišljenje da se demokratija može shvatiti “najprije kao vladavina naroda, zatim kao sistem u kojem vlast ostvaruju svi građani preko svojih slobodno izabраниh predstavnika, kao sistem u kojem vlada većina uz poštovanje individualnih prava i prava manjina, sistem u kojem je zaštita ljudskih sloboda institucionalizovana, u kojem se štite osnovna ljudska prava, sprovode redovni slobodni i fer izbori, postoji vladavina prava koja svim građanima pruža jednaku pravnu zaštitu, u kojem je vlast decentralizovana na regionalni i lokalni nivo, u kojem građani imaju odgovornost da učestvuju u političkom sistemu, koji je posvećen vrijednostima tolerancije, saradnje i kompromisa”(Krivokapić, 2016), nesumnjivo se može zaključiti da je u osnovi demokratizacije društva prvenstveno razvoj pojedinca i njegovih vrijednosti. Svaka pojedinac razvoj svojih ličnih vrijednosti temelji prvobitno na stepenu razvoja porodičnih vrijednosti kao elementarnom obliku društvene zajednice.

Međutim, demokratsko oslikavanje društva se prevashodno temelji na implementaciji i zaštiti ljudskih prava i sloboda, te na stepenu participacije i odgovornosti pojedinca u procesu donošenja odluka. Step

razvijenosti, između ostalog, i demokratske političke kulture kao elementa lične i porodične vrijednosti uveliko opredjeljuje stepen demokratizacije jednog društva.

Empirijskim istraživanjem je pokazano da Bosna i Hercegovina još uvijek ima nedovoljnu zastupljenost demokratske političke kulture i nedovoljan nivo poštivanja principa civilnog društva. Postoji orjentisanost Bosne i Hercegovine na put demokratskog razvoja društva kroz inkluzivni rast sa ciljem povećanja mogućnosti za zapošljavanje svih društvenih grupa, povećanje inkluzivnosti u obrazovanju posebno kroz cjeloživotno učenje, razvoj vještina i građansku kulturu, smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti, te unapređenje zdravstvene zaštite.

Evidentno je da je akcenat u društvenom rastu Bosne i Hercegovine stavljen na podizanje individualne vrijednosti građana i njihovih porodica, te orjentisanost na podizanje kvaliteta bosanskohercegovačke porodice kroz njeno ekonomsko osnaživanje, kvalitetno obrazovanje, te socijalno i zdravstveno osiguranje. Podizanje ličnih i porodičnih vrijednosti u društvenoj zajednici na viši nivo može značajno uticati na njegovu uspješnu konsolidaciju ka modernom demokratskom društvu.

Korišćena literatura:

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. Dostupno na

http://www.bhas.ba/saopštenja/2018/DEM_01_2018_Q3_0_BS.pdf

Bulatović, A. V. (2012). Problemi savremene porodice. *Sinteze*. br. 1, str. 65-74.

Cvetković, V. M., Filipović, M. (2017). Ispitivanje uloge porodice u edukaciji dece o prirodnim katastrofama. *Žurnal za kriminalistiku i pravo*. str. 71-85.

CARE International Balkans. Dostupno na <http://care-balkan.org/dok/1509359949.pdf>

Čupić, Čedomir (2009). Politička kultura i mediji. *Godišnjak 2009*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, str. 339-351.

Direkcija za ekonomsko planiranje. *Strateški okvir za Bosnu i Hercegovinu*. Dostupno na <http://www.dep.gov.ba/naslovna/DEP%20Strateski%20okvir%20za%20BiH.pdf>

Đorđić, D. M. (2019). Kulturna različitost kao deo održivog razvoja i kulturno responzivno poučavanje. *Inovacije u nastavi*, XXXII, 2019/3, str. 117–129.

Economist. *Po indeksu demokratija BiH na 102. mjestu među 167 zemalja*. Dostupno na <https://vijesti.ba/clanak/476613/po-indeksu-demokratija-bih-na-102-mjestu-medju-167-zemalja>

Krivokapić, N. (2016). Demokratija – definisanje i karakteristike. *Sociološka luča*, X/2. str. 30-44.

Latić, A. (2018). Funkcionalna porodica – kvalitetno roditeljstvo. *KJU Porodično savjetovište*. Dostupno na http://porodicno.ba/wp-content/uploads/2018/08/Funkcionalna-porodica-kvalitetno-roditeljstvo_P-Savjetovaliste.pdf

Radonjić, R. (2015). *Demokratija*. Centar za građansko obrazovanje.

Stevanović, B. (2004). *Demokratska politička kultura kao političko-kulturni izazov balkanskih naroda*. Filozofski fakultet Niš. Autorski prilozi istraživača

Vukoje, J. (2012). Osnovne funkcije savremene porodice. *SVAROG*. br. 4, maj 2012. str. 137–144.

**DEVELOPMENT OF PERSONAL AND FAMILY VALUES AND IMPACT ON
DEMOCRATIZATION OF SOCIETY**

Dragan Bašić, PhD
Faculty of Political Science
University of Banja Luka

Slavica Bašić, MSc
OO Red Cross
Laktaši

Abstract: *The family is a key segment of every society and, by virtue of its quality, largely determines the quality of the social community in all its aspects and as a whole. With its synergistic effect, a quality family enriches society from a humanistic, economic as well as political point of view. Today, at the heart of modern society is the pursuit of democratization, in whose discourse man and his rights have been implemented through the entity of the family and its democratic rights through the entity of the wider community. This naturally defined cause-and-effect relationship between family and society raises the problematic question of the extent to which a higher level of quality of personal and family values can contribute to a greater democratization of society as a whole. The paper posits the main hypothesis that „raising personal and family values in the local community can significantly influence the level of democratization in society“. Achieving a higher degree of democratization of society is conditioned, among other things, by its economic, political and social development, which explicitly affects the development of the family in society in all aspects of its value. This unbreakable blend of family development through social development and vice versa is a key intermediate to achieving a higher, higher-quality level of democratization.*

Keywords: *Family, family values, democratization of society, democratic political culture, transition.*